

казало доцільність оцінювання потенціалу конкурентоспроможності машинобудівних підприємств за кожним видом продукції, що ними виготовляється. При цьому процедура оцінювання потенціалу конкурентоспроможності підприємства за певним видом його продукції потребує одночасного вирішення двох основних завдань: визначення найкращого технологічного способу виготовлення цієї продукції та встановлення оптимального натурального обсягу її виробництва та реалізації. З цією метою слід виконати таку послідовність дій:

- 1) збір вхідної інформації;
- 2) вибір найкращого різновиду продукції за співвідношенням між її ціною та споживчими характеристиками;
- 3) визначення оптимального натурального обсягу виробництва підприємством, що досліджується, обраного різновиду продукції;
- 4) обґрунтування доцільності заміщення існуючого на підприємстві різновиду продукції на найкращий її різновид;
- 5) обчислення сподіваного (максимально можливого) надприбутку, який отримує підприємство, що досліджується, від реалізації певного виду його продукції;
- 6) зіставлення сподіваного надприбутку, який отримує підприємство від реалізації певного виду його продукції, із загальним сподіваним надприбутком усіх підприємств машинобудівної галузі у частині цього виду продукції.

Список використаної літератури

1. Кузьмін О. Є. Діагностика потенціалу підприємства / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник // Маркетинг та менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 155–166.
2. Маслак О. І. Основні етапи оцінювання стратегічного потенціалу підприємства / О. І. Маслак, Л. А. Квятковська // Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Серія «Економіка та менеджмент». – 2012. – Вип. 9 (34). – Ч. 1. – С. 201–210.
3. Сегедій О. М. Інформаційна база аналізу інвестиційної привабливості підприємства / О. М. Сегедій // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери. – Донецьк: Донецький національний технічний університет, 2006. – С. 243–244.

*Серкова Г. М., аспірант,
Донецький національний університет, м. Вінниця*

МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність і своєчасність проведення аналізу науково-методичних підходів до оцінки рівня економічного розвитку підприємства підтверджується необхідністю вдосконалення вже існуючих концепцій вимірювання досягнень, адже, саме недосконалість системи оцінки економічного розвитку підприємства впливає на якість системи управління і ефективність його функціонування.

Вивчення та аналіз літературних джерел щодо проблеми оцінювання рівня економічного розвитку підприємства дає можливість стверджувати, що сьогодні не існує єдиного підходу до вирішення цього питання. Так, серед методів оцінки економічного розвитку підприємства, які розроблені вітчизняними авторами, варто виділити наступні.

Полікритеріальна модель діагностики розвитку підприємства на основі бізнес-індикаторів Мельник О. Г. заснована на припущенні, що підприємство в своїй діяльності має орієнтуватись на «золоте правило економіки» [1, с. 324]. Серед переваг такої моделі варто зазначити обмежену кількість індикаторів (9) та розроблений метод формування інтегрального оцінювання рівня розвитку. Певним недоліком можна вважати те, що використання модифікованого «золотого правила» є можливим за визначених економічних умов, оскільки наведених співвідношень темпів зміни можна дотримуватися лише за достатньо рівномірного розвитку.

Система оцінювання розвитку підприємств на основі 4 груп показників. Систему індикаторів оцінювання рівня соціально-економічного розвитку підприємств Тимошук М. Р. [2] розроблено на основі 4 груп показників: поліпшення бізнес-процесу; задоволення потреб та очікувань споживачів, розвитку внутрішніх можливостей, задоволення потреб та інтересів акціонерів. Перевагою є обмежена кількість показників для 4 груп (разом 7), наявність показників динаміки індикаторів фінансового та нефінансового характеру. Недоліком є різна вимірність показників, а також недостатня обґрунтованість вибору груп індикаторів.

Непрямої метод оцінювання розвитку підприємств Самуляк В. Ю., Фецура Р. В. [3] оцінювання розвитку підприємств ґрунтується на співвідношенні двох індикаторів: темпу зростання доходу та рівня потенціалу підприємства. Перевагою такого підходу беззаперечно є те, що мінімальний набір базових індикаторів забезпечує максимальну інформативність та зручність інтерпретації результатів динаміки розвитку підприємства, формування прогнозу. Недоліком цього підходу є недостатня комплексність аналізування, яка більш характерна для експрес-оцінювання.

Система індикаторів техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства Євдокимова Ф. І., Белозубенка В. С. [4] ґрунтується на оцінюванні темпу оновлення, реального рівня завантаження, рівня зносу та фондovіддачі основних засобів, а також фондоозброєності, інновацій у загальному обсязі праці та продуктивності праці. Перевагою є використання мінімальної кількості індикаторів для визначення техніко-технологічного потенціалу підприємства. Недоліком є використання фінансових показників та неспіввимірність отриманих результатів.

За моделлю оцінювання рівня розвитку підприємства Погорелова Ю. С. [5] пропонується оцінювати розвиток підприємства на основі індикаторів потенціалу, кількісних та якісних змін на основі результативного та ресурсного підходів. Для оцінювання індикаторів розроблено дерево пов'язаних показників моделі, що має 5 рівнів: від первісних (5 рівень) показників до результуючого показника (1 рівень). На найнижчому рівні модель містить 18 первісних показників, які мають різну шкалу, а отже, потребують додаткових математичних операцій для надання зіставного вигляду. Перехід від первісних до результуючих показників відбувається на основі розроблених «дерев логічного висновку».

Перевагами цієї моделі є використання нефінансових показників поряд з фінансовими та розроблена графічна інтерпретація розвитку підприємства у формі одиничного куба з можливістю аналітичної інтерпретації індикаторів. Недоліками є полікритеріальність моделі, різновимірність первісних показників, які ускладнюють узагальнення результатів, значна кількість варіантів у деревах логічного висновку (доходить до трьох сотень) не сприяє прозорості аналізування отриманих результатів.

Оцінювання рівня розвитку підприємства за показниками конкурентоспроможності. Для вітчизняних підприємств важливо звернути увагу не лише на ефективність виробництва, але і на ефективність їхнього функціонування у мінливому конкурентному середовищі. Конкуренція на ринку як суперництво між виробниками (продавцями) товарів за економічно вигідні умови виробництва та реалізації продукції, за отримання найвищого прибутку чи інших переваг може виступати у різних формах і здійснюватися різними методами [6]. У сучасній економіці не існує однозначних підходів щодо дослідження конкурентоспроможності підприємств, що є недоліком. Усі методи визначення та оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємств можуть бути об'єднані у такі дев'ять груп: 1) методи, які ґрунтуються на аналізі порівняльних переваг; 2) методи, що ґрунтуються на теорії рівноваги підприємства та галузі; 3) методи, побудовані на основі теорії ефективної конкуренції; 4) методи, що ґрунтуються на теорії якості товару; 5) матричні методи оцінювання конкурентоспроможності; 6) інтегральний метод; 7) методи на засадах теорії мультиплікатора; 8) метод визначення позиції в конкуренції з точки зору стратегічного потенціалу підприємств; 9) методи, що ґрунтуються на порівнянні з еталоном.

Оцінювання рівня розвитку підприємства за фазою розвитку підприємства. Під час дослідження рівня розвитку підприємства можна спиратися на фазу життєвого циклу, в якій воно знаходиться. Як зазначається у [7, с. 105], фазу життєвого циклу підприємства, а відповідно й фазу його розвитку, можна визначити за допомогою показника конкурентного статусу підприємства, під яким розуміють порівняльну характеристику стосовно основних конкурентів, внутрішнього потенціалу, конкурентної позиції в окремих сегментах ринку і спроможності підприємства протистояти впливу чинників зовнішнього середовища. За Пономаренком В. С. [7, с. 105–108], оцінювання конкурентного статусу підприємства пропонується здійснювати за допомогою якісних і кількісних критеріїв.

Оцінювання рівня розвитку підприємства за допомогою інтегрального показника. Для одержання інтегральної якісної оцінки автори моделі Хофера–Шендела [8] пропонують використовувати такі власні кількісні та якісні показники: відносну частку ринку; зростання частки ринку; охоплення системою розподілу; ефективність системи розподілу; різноманітність асортименту виробів; виробничі потужності та розташування; ефективність виробництва; криву досвіду; сировину для промисловості; кількість продукту; наукові дослідження і розробки; перевагу основного розрахунку; конкурентоспроможність цін; ефективність рекламних заходів; вертикальну інтеграцію; репутацію.

Перевагами цієї моделі оцінювання рівня розвитку є змога побудувати траєкторію якісної та кількісної оцінок зміни розвитку підприємства за визначений проміжок часу, а також визначити фазу життєвого циклу та напрям розвитку.

Оцінювання рівня розвитку підприємства як ступеня реалізації потенціалу (міри відповідності між складовими потенціалу). Це оцінювання зводиться до того, щоб визначити потенціал кожної складової підприємства, де рівень розвитку підприємства дорівнюватиме ступеню реалізації певної складової потенціалу підприємства, а саме – його найнижчому показнику, оскільки низьке значення окремого складового потенціалу не є компенсованим вищим значенням іншого складового потенціалу. На відміну від інших методів, окреслений підхід дає змогу оцінити рівень можливостей розвитку підприємства та виявити можливість збалансованого розвитку. Значний інтерес сучасних науковців викликає праця Федоніна О. С., Репіної І. М., Олексюк О. І. [9], у якій запропоновано графоаналітичний метод діагностики потенціалу підприємства, де використовується порівняльна комплексна рейтингова оцінка підприємства. Система показників формується функціональними блоками: виробництво, розподіл та збут продукції; оргструктура та менеджмент; маркетинг; фінанси.

Можна констатувати, що єдина методика оцінки економічного розвитку підприємства знаходиться в стадії формування. Існує безліч підходів стосовно кількості та характеру показників, які пропонуються для оцінки. Створені підходи базуються на різних критеріях, різняться за цілями та призначаються для вирішення конкретних завдань. Таким чином, слід зауважити, що для всіх проаналізованих методів характерною є наявність недоліків.

Список використаної літератури

1. Мельник О. Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств : полікритеріальна концепція та інструментарій : монографія / О. Г. Мельник. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2010. – 344 с.
2. Тимошук М. Р. Планування соціально-економічного розвитку підприємств : монографія / М. Р. Тимошук, О. С. Кузьмін, Р. В. Фещур, Р. В. Шуляр, Н. Ю. Подольчак, І. Б. Олексів. – К. : УБС НБУ, 2007. – 449 с.
3. Самуляк В. Ю. Непрямий метод оцінювання рівня розвитку підприємств / В. Ю. Самуляк, Р. В. Фещур, С. В. Шишковський // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : зб. наукових праць / відп. ред. О. С. Кузьмін. – Л. : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – С. 286–291.
4. Евдокимов Ф. И. Индикаторы технико-технологической составляющей экономической безопасности предприятия / Ф. И. Евдокимов, В. С. Белозубенко // Экономика и маркетинг в 21 веке : материалы 3-й Междунар. науч. конф. студ. и мол. ученых, г. Донецк, 17–19 мая 2002 г. – Донецк, 2002. – С. 18–20.
5. Погорелов Ю. С. Оцінювання та моделювання розвитку підприємства : монографія / Ю. С. Погорелов. – Луганськ : Глобус, 2010. – 512 с.
6. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-ге вид., випр. та доп. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. – 587 с.
7. Пономаренко В. С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : монографія / В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, М. О. Кизим. – Харків : Вид. дім «ІНЖЕК», 2003. – 328 с.
8. Ефремов Л. И. Стратегия бизнеса. Концепции и методы планирования / Л. И. Ефремов. – М. : Финпресс, 1998. – 334 с.
9. Федонін О. С. Потенціал підприємства : формування та оцінка : навч. посіб. / О. С. Федонін, І. М. Репіна, І. О. Олексюк. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 316 с.